

Demokrasi*

John S. Brubacher

(Çev. : Dr. A. Ferhan OĞUZKAN**)

Başlıca eğitim felsefelerinin çoğunu alttan alta destekleyen toplumsal felsefe ne faşizm ne de komünizmdir, ancak demokrasidir. Demokrasinin kendisine ait olduğu savını ileri süren her eğitim felsefesi, herhalde değişik nedenlerle böyle davranmakta ise de bu değişikliklere rağmen tümü için üzerinde sistemli bir açıklama ve yorumlama yapmaya değer ortak bir payda var gibidir. Beiki demokratik eğitim felsefesinin özü, en iyi biçimde, iki Yunanca kökün birleşmesiyle yapılan bir isim tamlaması olan ve halk tarafından yönetim anlamına gelen «demokrasi» sözcüğünün yapısından anlaşılabilir. Eğer halk kendi kendini yönetecek ve artık bundan sonra krallar, müstebit hükümdarlar, beysoylular (aristokratlar), takımerki (oligarşi) yöneticileri veya sözü geçen zenginler (plütokratlar) tarafından yönetilmeyecekse göreve hazırlanmak için kendisini eğitmek zorundadır. Kendi-kendini yönetme özlemi ne kadar yüce sayılsa da halk, bilgi ve eğitimden yoksun kaldığı sürece kendisine verilen siyasal gücün güvenilmez koruyucusu durumuna düşer. Halkın iktidar sorumluluğunu yüklenmesi sadece siyasal bir formül değil, aynı zamanda bir yaşama yeludur. Nitekim demokrasi yalnız devlete değil, fakat aileye, okula ve başka toplumsal kurumlara da uygulanan bir kuraldır.

İktidar yetkisinin halka verilmesi, başlangıçta, halkın kendisini ve yönetimini algılayışı konusunda ortaya bir sorun çıkarır. Genellikle halka kendisinde içsel değerler bulunduğunu düşünür. İçsel de-

(*) Demokratik eğitim felsefesinin klasik açıklanışı için şüphesiz John Dewey'nin **Democracy and Education** (Demokrasi ve Eğitim) adlı kitabına (The MacMillan Company, New York, 1916) bakmak gerekir. Bu konuda iyi, fakat daha az önemli eserler şunlardır : Isaac B. Berkson, **The Ideal and the Community** (Ülkü ve İnsan Topluluğu, Harper and Brothers, New York, 1958; Horace M. Kallen, **The Education of Free Men** (Özgür İnsanların Eğitimi), Farsar, Strausdand Cudahy, Inc., New York, 1949; Ephraim V. Sayres ve Ward Madden, **Education and Democratic Faith** (Eğitim ve Demokratik İnanç), Appleton-Century-Crofts, Inc., New York, 1959; John L. Child, **Education and Morals** (Eğitim ve Ahlâk), Appleton-Century-Crofts, New York, 1950; ve Boyd H. Bode, **Democracy as a Way of Life** (Bir Yaşama Yolu Olarak Demokrasi), The MacMillan Company, New York, 1921.

(**) A. Ü, Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi.

ğerlere iyelik (sahiplik), ortada imkânlar var olduğu zaman herkesin göz önünde tutulmasını gerektirir. Herkesin yalnız içsel değeri değil, aynı zamanda birey olarak kendine özgü de bir değeri vardır. Demokratik bir eğitim felsefesinde bireysellik, hem tek başına ve hem de toplumsal ilerlemenin gerçek kaynağı oluşu nedeniyle, son derece önemlidir. Eğer okullar bireyleri zorla ortak bir kalıba sokmaya çalışsa idiler statusko'dan kurtulmak mümkün olmazdı.

Bundan dolayı demokrasi, eğitimde özgürlüğe büyük önem verir. Özgürlüğün temel amacı, kişiliğini kanıtlaması, çevresindekilerden farklı olması için bireye fırsat sağlamaktır. Özgür olma hakkı, farklı olma hakkı başlıca ifadesini akademik özgürlükte ve insan haklarında bulur. Bununla birlikte, demokratik eğitimin taşkın ve aşırı bir yanı yoktur. Ancak, zorunlu eğitimde olduğu gibi, bireye içsel değerini gerçekleştirmek üzere topluca hareket edilmesi gerektiği durumlar olabilir.

Eğer sınırsız para ve yetişmiş personel kaynakları bulunsa idi bir demokrazi yönetiminde herkes kendi kişisel yeteneklerinin en yüksek derecede gelişeceğini umabilirdi. Böyle sınırsız kaynaklar bulunduğu yolundaki iyimser sayıltı herkesin eşit bir eğitim imkânına kavuşması gerektiği düşüncesine dayanan daha ileri bir demokratik kuramın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bundan önceki yüzyıllarda Amerika'da böyle bir kuramın kendisini kabul ettirmesi kolaydı, ancak yirminci yüzyılda bu konuda çok büyük güçlüklerle rastlanmaktadır. Bu yüzyılın geniş kaynaklarıyla bile tastahanelerden dünya barışına varıncaya kadar birçok insancıl istemlerin etkisi altında bugünkü demokrasi anlayışı eşit bir eğitim imkânı yerine daha daha başka şeyler sağlamak durumundadır. Çağdaş şartlar içinde, yetenekleri eşit olmayan gençlere eşit imkânlar tanınması haksız bir hareket olarak görülmektedir.

Halkın kendisini algılayış biçimi, onun devletin eğitimindeki rolüne ilişkin düşüncesini anlamak bakımından bir ipucu verir. Halk, kendisinde içsel değerler bulunduğunu düşünerek, devlette bu değerlerin gerçekleşmesi için aracı olmasını ister. Devletin amaç ve bireyin araç yerine koyulması, bu içsel değerlerin inkârı olur. Bireyin hiç bir zaman bir araç olarak değil, her zaman bir amaç olarak düşünülmesi, eğitimin, izleyeceği amaçlar ve seçeceği değerler konusunda kendisine danışılacak biçimde yönetimini gerektirir. Eğitim sürecinde devletin bir amaç değil, bir araç olduğu düşüncesine dayalı kuram, bizi demokratik eğitimin başka bir önemli yönüyle karşı karşıya getirir. Demokratik eğitim felsefesi, çoğulcu bir devlet önerir; yani, devlet, eğitim imkânları sağlayan ve bireyin üye olabileceği birçok toplumsal

kuruluşlar arasında sadece biridir. Eğer devlet tek organ olur ise git-tikçe totaliter bir tutum içine girebilir ve birey onun baskılı yönetiminin gölgesinde kalabilir. Çoğulcu bir devlet yönetiminde ise birey, resmî eğitime karşı bir seçenek olarak kiliseye veya başka özel kuruluşlara bağlı okullara başvurmada serbesttir.

Özel okul, özgürlüğün ürünü ve güvencesi olduğuna göre, res-mî ve özel okullar arasına konulan engellerin artması karşısında uya-nık bulunmalıdır. Sosyo-ekonomik sınıf, soy veya dinsel inanç gibi halk arasında serbest iletişim akımını kesen şeyler demokrasinin yü-ce çıkarlarına ters düşer. Bir demokraside toplum, yalnız iletişim için-de ve iletişimle varlığını sürdürmez, ayrıca iletişimin artışı oranında de-ğer kazanır. İster ev, ister dersane, okul veya kolej söz konusu olsun iyi bir toplumun ölçüsü gerek bir küme içinde gerek kümeler arasında paylaşılan ilgi ve çıkarların sayısı ve çeşitliliğidir.

Demokratik eğitim felsefesinin yukarıda belirtilen özellikleri üze-rinde genel bir anlaşma bulunduğunu umsak bile bu değerlerin nasıl tem-el alınabileceği konusunda önemli bir anlaşmazlığın varlığını her hal de hesaba katmamız gerekecektir. Kimileri, demokrasinin her türlü sal tıkcılığın karşısında olduğunu düşünürler. Kimileri de demokrasinin kesin ilkelere ve vazgeçilmez haklara dayanmadıkça içten tutarsız-sızlığa uğrayacağını ve hangi topluluk iktidara gelir ise o topluluğun iradesine uyacağını düşünürler. Acaba demokrasi, kendi luik ahlâkı-nı yaratabilecek güçte midir? yoksa dinsel normlara bağlanmak zo-runda mıdır? sorusu içsel bir çelişki gösterir. Belki, sonunda iletiş-i-min fizikötesi uyumsuzlıklara rağmen sürebilmesi demokratik siste-min bir dehâsidir. (**)

(**) John S. Brubacher, *Modern Philosophies of Education*, McGraw Hill, New York, 1962, s. 344-346